

Список використаних джерел

1. Грицай Н. Б. Методична підготовка майбутніх учителів біології в університетах республіки Польща. *Витоки педагогічної майстерності*. Вип. 16. 2015. С. 38 – 47.
2. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 960-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-p>.
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Сотніченко І. І. Підготовка вчителів природничих дисциплін до профільного навчання старшокласників у системі підвищення кваліфікації: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2009. 20 с.

Пометун О. І.,
д-р пед. наук, професор,
головний науковий співробітник,
Інститут педагогіки Національної академії
педагогічних наук України, м. Київ

УДК 371.14

Пометун О. І. М'які навички вчителя для міцної школи. *Стан освітнього процесу в умовах викликів сьогодення* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 12 лютого 2021 р). Дніпро : Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2021. С. 148 – 150.

М'ЯКІ НАВИЧКИ ВЧИТЕЛЯ ДЛЯ МІЦНОЇ ШКОЛИ

Сучасний вчитель – це не лише той, хто допомагає учням розкрити їхній потенціал, але й постійно самовдосконалюється і професійно зростає. Сьогодні важливим напрямом професійного розвитку вчителів стають так звані м'які навички (soft skills). Серед них часто розрізняють міжособистісні навички (адаптивність, співпраця в команді, ефективна комунікація, активне слухання, переговори, побудова публічного виступу та ін.) і внутрішньо особистісні якості (наприклад, самоусвідомлення, впевненість у собі, сприйняття критики, керування емоціями, стійкість, наполегливість тощо), які не лише допомагають краще вчителю навчати учнів, але й досягати власних життєвих цілей.

М'які навички, на думку дослідників, не залежать від попередніх знань чи підготовки і однаково важливі як для вчителя-початківця, так і для професіонала з великим стажем роботи. Вони також не є вродженими чи незмінними. Останні дослідження з психології та когнітивної діяльності свідчать, що їх можна цілеспрямовано розвивати навіть у дорослих, доповнюючи їхні професійні знання та уміння (hard skills).

Визначають перелік м'яких навичок, які є значущими саме для вчителів. Зупинимось детальніше на цьому переліку. Найбільш чисельною і можливо найціннішою для педагогів категорією м'яких навичок вважаються навички спілкування. Вчителі мають бути чудовими комунікаторами і знати, як розмовляти з різними людьми, щоб ефективно виконувати свою роботу. Вони повинні вміти спілкуватися з учнями і батьками.

Сама діяльність вчителя полягає у створенні умов для опанування учнями певної інформації, причому щоб уроки були цікавими, а учні залучались до активної діяльності, враховуючи їхні вікові та пізнавальні особливості. Насамперед це пов'язано з уміннями педагога чітко формулювати інструкції і рекомендації, давати завдання та ставити запитання різних рівнів. Так само важливими є уміння активного слухання і надання зворотнього зв'язку, зокрема заохочення бажаної поведінки і сумлінної роботи учнів, підтримка їх під час роботи та конструктивні критичні відгуки, коли учні не докладають достатніх зусиль. Тільки наявність і розвиненість цих умінь у вчителя може забезпечити ефективність активного навчання учнів.

Комунікативні навички вчителя також мають забезпечувати позитивну психологічну атмосферу навчання, створювати в класі середовище довіри, за необхідності захищати окремих учнів від відчуження чи знущань. Для цього педагогу потрібні емпатія, розуміння симпатій та антипатій учнів, уважність і спостережливість щодо поведінки учнів, особливо, якщо вона здається незвичною, навички ідентифікації конфліктних ситуацій та конструктивного розв'язання конфліктів.

Щодо спілкування з батьками, то педагогу бажано прагнути встановлення з ними довірливих стосунків. У таких ситуаціях передусім у нагоді стануть уміння слухати батьків, бути готовими вислухати сімейні проблеми або розповідь рідних про дитину, яка допоможе зрозуміти її вчинки чи поведінку. З іншого боку, під час спілкування з батьками вчитель, спираючись на власну інтуїцію та розуміння емоцій інших має вміти доносити їм відомості про особливості дитини, про її стиль навчання, симпатії, антипатії чи будь-які поведінкові проблеми. Допомогти у налагодженні стосунків з батьками можуть, наприклад: налагодження регулярного спілкування з ними (віч-на-віч, електронною поштою, месенджером тощо) для інформування їх про успіхи та поведінку дитини; спокійне сприйняття (без захисту і агресії) критики з боку родичів або їхніх аргументів на підтримку дитини; документування всіх спілкувань із членами сім'ї, включаючи дату розмови, імена батьків та учня, а також короткий зміст обговорення.

Вчителям дуже потрібні і лідерські навички, щоб бути авторитетом для своїх учнів, батьків і колег. Зокрема, філософ і політик Нікколо Макіавеллі розмірковував, що краще: аби лідера боялися чи любили? Щодо вчителя, то сучасна педагогіка наполягає на здоровому балансі. Хоча педагог ставиться до своїх учнів доброзичливо та з повагою, він також має демонструвати, що небажана, негарна поведінка матиме негативні наслідки. Їх відсутність веде до всездозволеності та може створити багато проблем для учнів і вчителя у довгостроковій перспективі.

Серед лідерських навичок важливим для педагога є й уміння аналізувати поточні завдання та передбачити перспективу своїх дій і впливів, уміння ідентифікувати людські ресурси, які є у класі, створювати з учнів команду, організовувати їх для розв’язання певних проблем чи завдань, мотивувати та вести їх за собою, демонструючи ентузіазм. Лідерство вчителя забезпечує учням змогу працювати над чіткими цілями та бажаними результатами навчання.

Нарешті звернемо увагу на ще одну якість та навичку сучасного вчителя: вміння поціновувати різноманітність і демонструвати толерантність і поміркованість щодо різних форм самопрезентації дітей та інклюзії. Сьогодні класи стають дедалі різноманітнішими в етнічному, релігійному, культурному та інших аспектах. Демонструючи повагу до всіх учнів, знання та розуміння різних культур і поглядів, вчитель може створити найбільш привабливе навчальне середовище й налагодити контакт з усіма дітьми. Педагогу також бажано усвідомлено ставитись до своїх упереджень і стереотипів, долаючи їх.

Очевидно, що описаний підхід до класифікації м’яких навичок для вчителів є авторським баченням, тож можливі й інші. Так чи інакше вони є вкрай важливими для продовження реформ української школи, про свідчать і нові нормативні акти щодо освіти останніх років, і проекти стандартів педагогічних працівників. Важливо інше: сьогодні система підвищення кваліфікації вчителів має серйозно замислитись над тим, як кваліфіковано, на достатньому рівні експертизи імплементувати їхній розвиток у свої програми. Предметом аналізу і корекції мають стати й форми підвищення кваліфікації, бо мова йде про навички. А їх можна сформувати не на лекції, а лише на інтенсивному інтерактивному тренінгу.